

УНИВЕРЗИТЕТ УМЕТНОСТИ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ЛИКОВНИХ УМЕТНОСТИ

Америка: мапа разговора са самим собом —
амбијентална инсталација

Докторски уметнички пројекат

мр Ненад Малешевић

Докторанд

др Радош Антонијевић,
ванредни професор

Ментор

Београд, 2019.

Statue of Liberty

1961.

Поштанска

марка (*Giori*

press printing)

4,1×2,4 cm

УНИВЕРЗИТЕТ УМЕТНОСТИ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ЛИКОВНИХ УМЕТНОСТИ

Америка: мапа разговора са самим собом —
амбијентална инсталација

Докторски уметнички пројекат

мр Ненад Малешевић

Докторанд

др Радош Антонијевић,
ванредни професор

Ментор

Београд, 2019.

Америка

2016.

Оловка

10,2×15,2 см

(лист)

САДРЖАЈ

стр. 9	Пролог
стр. 11	Резиме (на енглеском језику)
стр. 13	Фактографија (alla bolognese)
стр. 21	Страх и цртање
стр. 29	Улаз у Америку
стр. 33	Itinerarium
стр. 45	Република галерија или посланица Ужичанима
стр. 47	Манифест (умјесто закључка)
стр. 49	Литература
стр. 53	Биографија и библиографија
стр. 55	Каталог
стр. 99	Прилози

„Вери претходи
једно кретање
бесконачности, тек
тада, после тог кретања,
вера *nes opinare* наступа
снагом апсурда.“

Серен Кјеркегор. –

Страх и дрхтање. Београд,
Плато, 2002, стр. 233.

„Заправо није довољно
рећи: Живјело
многоструко, иако
је тај крик тешко
испустити.“

Жил Делез и
Фелик Гатари. –

Kapitalizam i šizofrenija
2: Tisuću platoa. Zagreb,
Sandorf & Mizantrop,
2013, стр. 13.

Инсталација *Америка* у основи обухвата¹ три фотографије, хиљаду цртежа и једну поштанску марку. Серија цртежа је започета 2015. године и садржи десет књига, тј. свезака. Мотив је скулптура надомак Њујорка (на Острву слободе) позната као *Кип слободе*.

Фотографије су снимљене 2019. године, и то 21. фебруара на Острву слободе, 24. фебруара у 53. њујоршкој улици, и 26. фебруара у *Метрополитен* музеју.

Цртежи су изведени према илустрацији *Кипа слободе* са поштанске марке — официјелног назива *Statue of Liberty* — дате у оптицај 1961. у Бафалу (држава Њујорк). Марка садржи текст LIBERTY FOR ALL и текст US AIR MAIL, и номиналну вриједност од 15 центи. Ту је и траг поштанског печата, односно кружни отисак текста NEW YORK N.Y. Купљена је у Земуну 2011.

Цртежи и фотографије су облик питања *Шта је Америка мени (што није била Кафки)?* Ако се односи на разликовање пријатеља од непријатеља, онда је ово питање политичко (на трагу Шмита и Агамбена). Ако је питање интимно, може се изразити Елиотовим стиховима из *Љубавне пјесме Ц. Алфреда Пруфрока*:

Хоће ли ми, након чаја, сладоледа, шлага,
за пресудну кризу преостати снага?²

Упућеност на Америку и њене метафоре није без егзистенцијалне драме. Поступак цртања и сликања је лишен извјесности и близак експресионизму (иако поштанска марка од умјетности није ни даља ни ближа од, на примјер, паковања супе).

¹Инсталација обухвата и:

- а) Анимацију *Америка* која се емитује непрестано на *iPad* уређају (9,7"), а сачињена је од (снимака) одабраних цртежа Кипа слободе (аниматор је Миодраг Манојловић);
- б) Књигу Волта Витмена *Leaves of Grass* (издање *Carlton House-a* из Њујорка, из circa 1960);
- в) Цртеж *Кипа слободе*, изведен оловком на папиру 2018, као последњи у серији, и постављен испод насловне стране књиге *Leaves of Grass*;
- г) Текст путописа који се тиче боравка у Њујорку, вишеструко одштампан;
- д) Репродукцију слике *Жетва* Питера Бројгела Старијег (оригинал из 1565. је експонат у *Метрополитен* музеју);
- ђ) Један цртеж Њујорка од Луке Малешевића (нацртао га је као петогодишњак 2019, оловком на папиру);
- е) Један цртеж *Кипа слободе* од Миле Малешевић (нацртала га је као седмогодишњакиња 2019, оловком на папиру).

²Thomas Stearns Eliot. –

Izabrane pjesme. Zagreb, Grafički zavod Hrvatske, 1991, стр. 8.
(превео Антун Шољан)

Statue of Liberty

1961.

Поштанска

марка,

(детаљ).

Димензија

исјечка

око 1,5×1 cm

Рукопис *Америка* чине прозне стилске вјежбе на српском језику. Рукопис се гради око Фукоових, Агамбенових, Шмитових, Делезових и Гатаријевих, и других дискурса, дијелом као научни говор и практикум општих мјеста, а дијелом као поетско писмо, ближе солилоквијуму и исповијести него научној расправи.

Прихватамо се цитата и парафраза, темељних описа и одмјерених тумачења, те сликовитих израза, тј. фигуративног говора: свега као линија мултижанровске прозе и у прилог критици научног фетишизма, а кажемо ли нешто *о умјетности* — то није експланативним метајезиком колико појединим синтагмама.

Текст је сложен писмима *EB Garamond*, величине 13 pt и *Arial* величине 8 pt.

RESUME¹

The installation *America* comprises three photographs, one postage stamp and one thousand drawings.² The series of drawings began in 2015 and consists of ten volumes. The motive is the sculpture near New York (on Liberty Island), known as the *Statue of Liberty*.

The drawings are done according to the illustration of the *Statue of Liberty* on a postage stamp - official name the *Statue of Liberty* - put into circulation in 1961 in Buffalo (New York). The stamp contains the text LIBERTY FOR ALL and US AIR MAIL, as well as a 15 cent denomination. There is also a postal stamp mark, that is, the circular imprint of the text NEW YORK N.Y. It was bought in Zemun in 2011.

The photographs were taken in 2019, on February 21, on Liberty Island, February 24, at 53rd Street, and February 26, in the Metropolitan Museum of Art.

The drawings and the photographs are a form of the question *What is America to me (that it was not to Kafka)*? If it refers to distinguishing friends from enemies, then this question is a political one (similar to Schmitt and Agamben). If the question is private, it can be expressed in Eliot's verses from *The Love Song of J. Alfred Prufrock*:

Should I, after tea and cakes and ices,
Have the strength to force the moment to its crises?

Leaning towards America and its metaphors is not without existential drama. The drawing (and photographing) process lacks in certainty and it is close to expressionism (although the postage stamp is no further from or closer to art than, for example, a packet soup).

¹ Keywords: America, *Statue of Liberty*, installation, expressionism, Kafka, sovereignty.

² The installation also includes:

- a) America animation which is shown continuously on iPad device (9.7"), and it consists of (snapshots) of selected drawings of the *Statue of Liberty*;
- b) Walt Whitman's book *Leaves of Grass* (published by Carlton House, New York, circa 1960);
- c) The drawing of the *Statue of Liberty* made with a pencil on paper in 2018, and placed under the title page of the book *Leaves of Grass*;
- d) Multiple copies of the text of the travelogue connected to the time spent in New York;
- e) The reproduction of the painting *The Harvesters* by Pieter Bruegel the Elder (the original from 1565 is in the Metropolitan Museum of Art);
- f) One drawing of New York by Luka Malesević, a five-year-old boy (drawn in 2019, pencil on paper);
- g) One drawing of the *Statue of Liberty* by Mila Malesević, a seven-year-old girl (drawn in 2019, pencil on paper).

Pretposlednja izložba

Nenad Malešević

Galerija Reflektor, Užice

24. maj - 11. jun 2019.

*Претпоследња
изложба
2015.
Плакат
50×70 cm
Дизајн:
Миодраг
Манојловић*

Инсталација *Америка* је представљена у Галерији *Рефлектор*¹ у Ужицу, од 24. маја до 11. јуна 2019. године, у оквиру самосталне изложбе под називом — *Претпоследња изложба*².

Три фотографије, хиљаду цртежа, једна поштанска марка и друго, чине елементе инсталације *Америка*, односно изложбене артефакте који се постављају у неки међуоднос и у неки однос са изложбеним простором, чиме се тај ентеријер издаје за дјело амбијенталне умјетности.³ Ради се о стварима удаљеним од извора и постављеним тако да *заједно чине довољно*. Амбијент је овдје ентеријер *као створен* за тумачење контекста у ком инсталација или њени елементи имају умјетнички или који други статус.

Простор је правоугаони, дуг 15,79 m, широк 6,1 m и висок 4 m (сiрса). Простор има два улаза, без врата, и два застакљена прозора. Први улаз је наспрам прозора, по средини дуже осе просторије, а други улаз је на почетку шире осе (десно од првог улаза). Зидови и таваница су равни, окречени, бијели. Између прозора је дрвени бијели објекат у облику квадрa (дуг 7,6 m, широк 0,6 m и висок 2,6 m), приљубљен уз зид. Под је бетонски, сив.

Фотографије⁴ су штампане на папиру *Hahnemühle Photo Rag Duo Matt FineArt* (smoot, 276 g, 42×29,7 cm) и урамљене (са паспартуом) црном дрвеном лајсном (димензија 84×60 cm) са антирефлексним стаклом. Двије фотографије су постављене на зиду између (првог) улаза и угла лијево од улаза, а једна фотографија је на бочном зиду (лијево од првог улаза), постављена по средини шире осе просторије. Све фотографије су на висини од 180 cm (средином слике) и све су црно-бијеле, тј. ахроматске.

¹ Галерија *Рефлектор* налази се у ужичком насељу Крчагово, у здању које је за потребе војне пројектовао Драгутин Ђорђевић. Здање је завршено 1900. године, а 2011. је лишено војне патронаже. У служби Галерије *Рефлектор* је дио здања од 2017. године.

² Наслов изложбе упућује на нецјелисходност далекосежних планова и на креацију у контексту изнуђених рјешења. Изложба обухвата четири цјелине: 1) фотографије из серија *Donaui* и *Anticipation*; 2) фотографије из серије *Das Ding* и инсталацију *Das Ding*; 3) Анимацију *Вишеград* и цртеже из серије *Вишеград*; 4) инсталацију *Америка*.

³ Својство *амбијентално* се остварује као збирни и напоредни доживљај простора и облика у простору, гдје се (расвјетом и распоредом) изискује кретање посматрача, тј. пролажење између, поред или око елемената инсталације, тако да књиге, фотографије и друго — надам се са простором као визуелним континуумом — служе да се испровоцира мишљење о природи умјетности.

⁴ Фотографије излажемо као облик разлике између *оног што јесте* и *гледања оног што јесте* Америка.

Америка

2019.

Инсталација,

сегмент са

склопом књига

Цртежи су у књигама, тј. свескама (*Canson*) од 98 листова, у тврдом повезу са црним корицама fine текстуре. Тежина листова је 100 g, а димензија (код вертикалне оријентације) 10,2×15,2 cm (у двије књиге), 14×21,6 cm (у четири књиге) и 21,6×27,9 cm (у четири књиге). Књиге се излажу затворене и за њима се може посегнути, зарад листања. Излажу се на постаменту који је дрвени бијели квадар и има правоугаону основу димензија 33×33 cm. Висина постамента је 99 cm. Постамент је у углу, десно од првог улаза.

Поштанска марка се излаже у отвореној кутији на постаменту који је пројектован као специфични објекат. Постамент је дрвени, бијели и има правоугаону основу површине 82,8×60 cm. Има облик квадрата висине 120 cm.

Од те висине подиже се зарубљена пирамида до висине од 130 cm. Зарубљена пирамида је висока 10 cm, а њен правоугаони врх је димензија 13,8×10 cm. На врху је картонска кутија димензија основе 13,8×10 cm. Висина кутије је 3 cm. Постамент је лијево и бочно од првог улаза, постављен по средини шире осе просторије, за 1,5 m одмакнут од зида.

Поштанска марка је димензија 4,1×2,4 cm. Перфорирана је по рубовима и има нотацију:

U.S. #C63

(Scott Catalogue)

1961 15¢ Statue of Liberty

Issue Date: January 13, 1961

City: Buffalo, NY

Printed By: Bureau of Engraving and Printing

Printing Method: Giori press printing

Perforations: 11

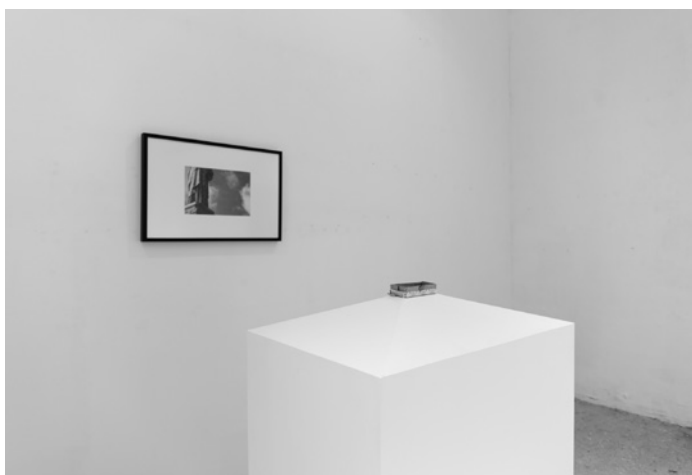
Color: Black and orange

Америка

2019.

Инсталација,
сегмент са
поштанском
марком

Америка

2019.

Инсталација,
сегмент са
поштанском
марком (на
постаменту) и
фотографијом
снимљеном
21. 2. 2019.

Америка

2019.

Инсталација,
сегмент са
поштанском
марком (на
постаменту) и
фотографијом
снимљеном
21. 2. 2019.

Инсталација *Америка*
обухвата и:

1) Анимацију

Америка, сачињену од
(снимака) одабраних
цртежа *Кипа слободе*.

Одабрани цртежи
(72) се представљају
анимацијом у
резолюцији 1920×1280

px, узастопно и
непрестано, на *iPad*
уређају (9,7" *Retina*
Display). Уређај је
постављен на дрвени
бијели објекат, тј.
квадар (дуг 7,6 m,
широк 0,6 m и
висок 2,6 m) који је
приљубљен уз зид
између прозора,
наспрам првог
улаза у просторију.

Уређај је постављен на средини објекта,
односно залијепљен по рубовима са 50 метара
креп-папирне траке *Tesa 4329* (ширине 38
mm) и екраном гледа право према улазу.
Анимација је стално презентабилна посредством
линка: <http://nenadmalesevic.com/america/>.

2) Књигу *Leaves of Grass (Влати траве)*

од Волта Витмена¹ (1819-1892), њујоршког
дрводеље, словослагача и пјесника. Књига је
издање *Carlton House*-а из Њујорка, из circa
1960, у тврдом црном повезу fine текстуре,
без типографије на лицу, већ на хрбату. Лице
књиге, односно насловна страна је димензија
13,5×19,5 cm и садржи црвени круг (пречника
4,1 cm) са златним рубом и орнаментима.

Америка

2019.

Инсталација,
сегмент

са видеом

(1920×1280 px)

Америка

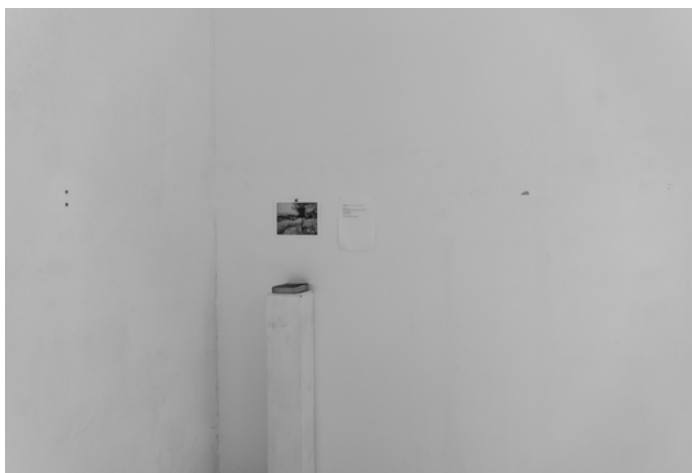
2019.

Инсталација,
улаз у амбијент

¹Издајамо једну Андрићеву ноту: „Пишући о Витменовој поезији, назвао је један Француз *une lecture difficile*, за нас је лек и радост ова поезија, која, као онај чудотворни јапански извор, хоће да поврати човечанству весеље младих година; то је крепки мирис туђине; ту стојимо ван себе и ван наше мрачне туге славенске.“ (Иво Андрић. – *Волт Витмен (1819-1919)*, у Вера Стојић и др. (приредили). – *Историја и легенда*. Сарајево, Свјетлост, Загреб, Младост, 1977, стр. 159)

Књига се излаже на постаменту који је дрвени бијели квадар и има правоугаону основу димензија 21×21 cm. Висина постамента је 105 cm. Постамент је најближи углу десно од прозора (гледано од првог улаза).

Америка
2019.
Инсталација,
сегмент са
књигом *Влати*
траве и
репродукцијом
слике *Жетва*

3) Цртеж (croquis)
Кина слободе —
последњи у серији
— постављен испод
насловне стране
књиге *Leaves of Grass*
(као што се поставља
обиљеживач страница).
Цртеж је изведен
графитном оловко на
папиру (*Strathmore 400*
Series, 163 g, димензија
21×14,8 cm) и назире
се испод корице књиге, тако да су видљиви
(изложени) глава и десна рука *Кина слободе*.

Америка
2019.
Инсталација,
сегмент са
књигом *Влати*
траве

4) Текст путописа из Њујорка, вишеструко одштампан на папиру *Canson* (120 g, 21×29,7 cm). Ријеч је о дневнику који датира од 13. до 28. фебруара 2019. године. Путопис је одштампан на 10 листова, једнострано, у тиражу од 30 примјерака, и излаже се на постаменту који је дрвени бијели квадар правоугаоне основе димензија 33×33 cm. Висина постамента је 99 cm. Постамент је десно и бочно од првог улаза, постављен по средини шире осе просторије, уз зид.

Превод *Влати траве* (од Иве Андрића, Тина Ујевића и Тихомира Вучковића) видјети у: Волт Витмен. — *Влати траве*. Нови Сад, Киша, 2015. О утицају Витмена на поете експресионисте у Њемачкој видјети: Зоран Константиновић. — *Експресионизам*. Цетиње, Обод, 1967.

5) Репродукцију слике *Жетва* Питера Бројгела Старијег.¹ Репродукција је одштампана на фотопапиру *Canon Pro Premium Matte PM-101* (210 g, 21,59×27,94 cm). Постављена је на зид изнад књиге *Leaves of Grass*, на висини од 150 cm (средином слике).

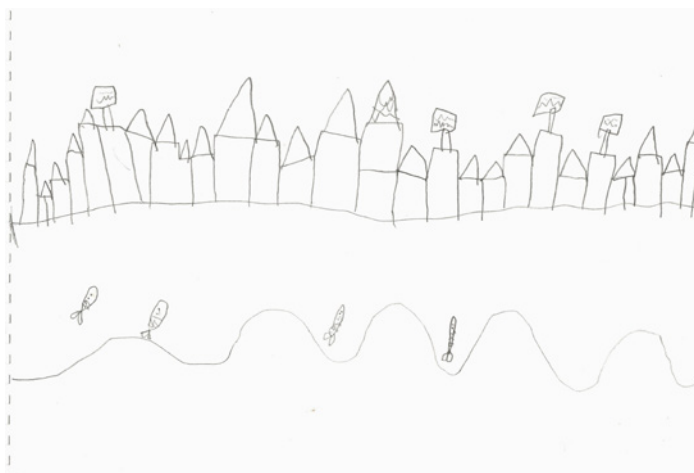

Жетва
1565.
Уље на дрвету
116,5×159,5 cm
Питер Бројгел
Старији,
Метрополитен
музеј, Њујорк

6) Цртеж Њујорка од Луке Малешевића. Нацртао га је као петогодишњак 2019, оловком на папиру *Canson* (120 g, 21×29,7 cm). Њујорк је дат у широком видику као низ небодера испред којих је море представљено једном таласастом линијом и рибама које као да искачу из воде. Цртеж се излаже на зиду изнад постамента са путописима, на висини од 150 cm (средином слике).

7) Цртеж Кипа слободе од Миле Малешевић. Нацртала га је као седмогодишњакиња 2019, оловком на папиру *Canson* (120 g, 21×29,7 cm), и искружила маказама (исјечак је неправилан, димензија приближно 4×9 cm). Слобода (*Lady Liberty*) намигује десним оком, а бакљу држи у лијевој руци. Има исплажен језик и цвијетним орнаментима украшен постамент. Цртеж се излаже у пластифицираној провидној футроли која служи за држање легитимација (димензија 8,5×12,5 cm). Излаже се на зиду изнад постамента са путописима, лијево од Лукиног цртежа, на приближно истој висини.

¹ Оригинална слика *Жетва* (из 1565. године, урађена уљем на дрвету, димензија 116,5×159,5 cm) налази се у њујоршком *Метрополитен* музеју. Изложена је у соби 642 (гдје је дана 26. фебруара 2019. године снимљена једна од три фотографије које чине инсталацију *Америка*). *Жетва* је једна од (сачуваних) слика из циклуса *Мјесеци* (поред слика: *Ловци у снијегу*, *Тмуран дан*, *Косидба* и *Повратак стада*). Једино *Жетва* се налази у Сједињеним Државама.

Ђуђорж

2019.

Оловка

21×29,7 cm

Лука

Малешевић

Слобода

2019.

Оловка

4×9 cm

Мила

Малешевић

Америка

2017.

Корица књиге

10,2×15,2

cm (circa)

Поступак цртања је лишен извјесности и у крајњој линији је антиципација неког вида преокрета. Поступак цртања је близак експресионизму као радикалној субјективности („У експресионизму наше ја преплављује свет.“¹) Ријеч је о искуству *страха и цртања*, понекад и о цртању као једином рјешењу маничних мисли, те о тиради готово аскетских пикторалних ескапада, попут Нолдеових, можда.

Страх је довољан разлог да се црта. Или оде у осаму. Или на пут.²

Слиједећи Делеза и Гатарија узимамо да књига (цртежа) није слика свијета, него „склоп с вањскошћу“.³

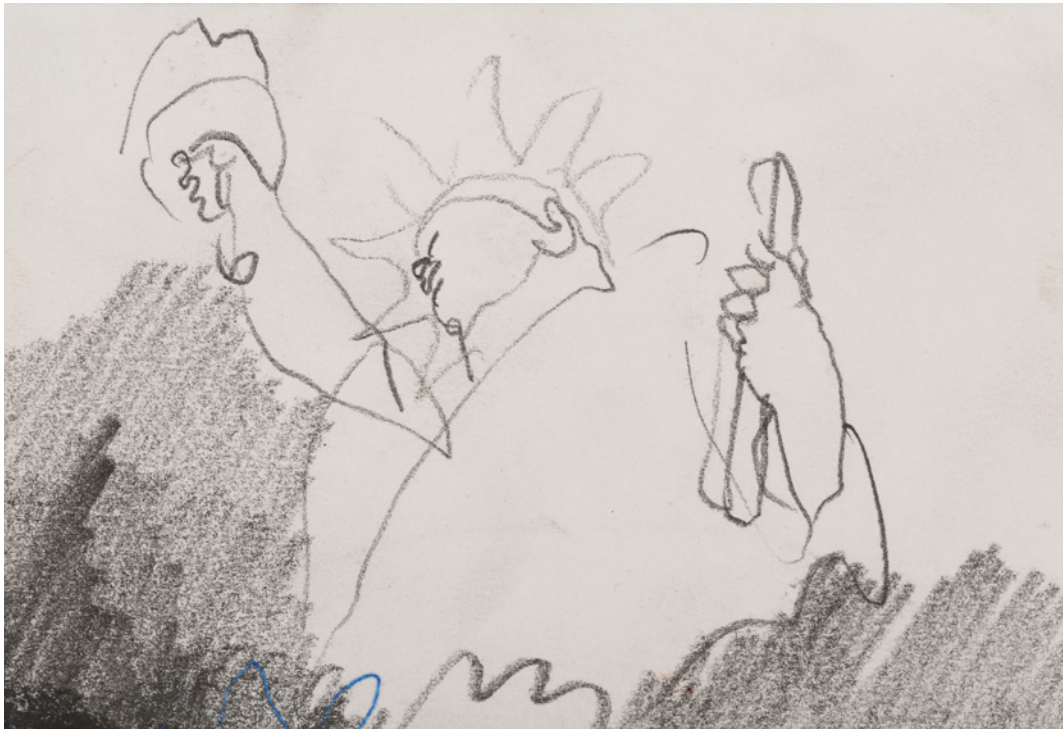
Цртежи и свијет су запетљани као угода у неугоди.

¹ Паул Хатвани. – *Есеј о експресионизму*, у Радован Вучковић (приредио). – *Модерни правци у књижевности*. Београд, Просвета, Нолит, Завод за уџбенике и наставна средства, 1984. стр. 91.

² Године 1913. Нолде путује далеко, преко Русије, Кореје, Јапана и Кине до њемачких колонија у Јужном мору. Године 1933. учланио се у данску секцију Национал-социјалистичке партије. Године 1939. у Берлину је спаљено готово 5000 дјела *изопачене умјетности*, међу којима и нека Нолдеова дјела. Од 1941. до 1945. сликао је крадом, упркос званичној забрани да се бави ликовним умјетностима. Радио је аквареле мањег формата на залихама папира или на већ употребљиваним подлогама. Позивајући се на Нолдеове исказе, Мартин Урбан ће констатовати: „Време страха, прогона и забране постало је за седамдесетчетворогодишњег сликара *дивно стање* док је мислио на слике што су тада настајале.“

(Мартин Урбан. – *Дело сликара Емила Нолдеа*, у. – *Емил Нолде*. Београд, Музеј савремене уметности, 1979, стр 18). „**Његова меланхолична, особита природа**“, пише **Петер Кригер**, коментаришући **Нолдеов разлаз са групом *Мост***, „чезнула је за самоћом.“ (Питер Кригер. – *Експресионизам – почетак модерне у Немачкој*, у Питер Кригер (уредник). – *Ремека дела експресионизма из берлинских музеја*. Београд, Музеј савремене уметности, 1982, стр. 9-10).

³ Gilles Deleuze i Félix Guattari. – *Kapitalizam i šizofrenija 2: Tisuću platoa*. Zagreb, Sandorf & Mizantrop, 2013, стр. 32.

Америка
2018.
Оловка
(детаљ).
Димензија
исјечка
12×8 cm

Америка

2017.

Пастел и

оловка

14 × 21,6 cm

(лист)

Од свега најбоље код цртања — а по томе се и разликује од прецртавања — бива да, неочекивано, „интензитетска значајка почне дјеловати на своју руку, да дође до одцјепљења каква халуцинантног опажаја, синестезије, перверзне мутације или игре слика, и хегемонија означитеља поново је угрожена“.¹ То, дакако, не иде по вољи него снагом апсурда, тј. највише ризикујући, губећи тло, и дах, па да на концу, можда, има смисла рећи — *добро је испало*.

Цртежи *Кипа слободе* отуд нису (или нису увијек) редувантна и вјешта прецртавања, контролисана и предвидљива рачвања из неког стабла или коријена, већ трагови дисконтинуираних и неправилних кретања, обликовни огледи са стварношћу, многоструки (нестални и поливалентни, ризомски) улази у стварност, и то изведени као мапирање могућности и као интензивирање жудње, тј. као — цртање разлика.

¹ Gilles Deleuze i Félix Guattari.

– *Kapitalizam i šizofrenija 2:*

Tisuću platoa. Zagreb, Sandorf

& Mizantrop, 2013, стр. 22.

Књиге цртежа се излажу затворене.

Као узорци солилоквијума о умјетности и политици, цртежи *Кина слободе* су својеврсна антитеза облику који настаје редањем књига.

Америка

2019.

Инсталација,

сегмент са

склопом књига

Стављање затворених књига у контекст инсталације је гест којим се, на трагу Сол Левита¹ и иних, умјетност као манирима експресионизма исцртана карта афеката одваја од умјетности као идеје и одлуке (концепта) да одређене књиге чине умјетнички објекат и да као објекат показују произвољност појма умјетности. Као објекат, тј. цјелисходан и намјеран склоп, књиге упућују на нешто мимо очигледног. Показују, у ствари, да се било који поредак саздаје одлуком, а не нормом.

Schlagwort: *Књиге су поредане на начин како се слободних руку вози бицикл или нешто жучно каже без махања рукама.*

А жучно и без махања рукама је говорио Кафка. Кафка је крхак, повредљив, и изражава бојазан (*јесте експресиван*), али тако што субјективне утиске излаже проницљивим и реским описима, без ларме, заједљиво али сладострасно, и не хтијећи да каже *главно*. Кафка је стрпљив у околишању. Узда се да је доста, и превише, у детаљима (сјетимо се Бројгела).

¹ Сол Левит се не лишава појма интуиције, дапаче. Али ради се о томе да дјело, као интуитивна и концептуално интересантна игра, тражи луцидан захват апстраховања, а не стваралачко бунило и обликовне плеоназме.

О умјетности Сол Левита видјети у: Мишко Шуваковић. – *Концептуална уметност*. Нови Сад, Музеј савремене уметности Војводине, 2007, стр. 195-208.

Америка
(Брехтов лист)
2017.
Пастел
14×21,6 cm
(лист)

Код Кафке, ради се о креацијама бијега, а не о освајању слободе. „Проблем није“, како пишу Делез и Гатари, „бити слободан, већ наћи неки излаз, или пак неки улаз, или неку страну, неки ходник, суседство, итд.“¹ Кафкина кретања су недовршена, али као и да су непочета, теку у недоглед и свуда. Шта је по сриједи?

Ризом и јазбина – то да, али не кула од слоноваче. Линија бекства – да, али не скровиште. Стваралачка линија бекства повлачи за собом сву политику, сву економију, сву бирократију и судство: она их исисава као вампир да би из њих измамила нечувене звуке блиске будућности – фашизма, стаљинизма, американизма, *ђавољих сила које куцају на врата*.²

На Кафкина врата и на сва врата.

¹ Жил Делез и Феликс Гатари. – *Кафка*. Сремски Карловци, Нови Сад, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 1998, стр. 13.

² Исто, стр. 73.

Америка

2017.

Пастел и туш
(детаљ).

Димензија
исјечка

12×8 cm

Америка

2017.

Пастел и туш

14×21,6 см

(лист)

Америка,

21. фебруар

2019.

Фотографија

39×26 cm

Провести вријеме у Америци може се било на доковима Њујорка, било гдје друго, јер Америка није име једног те истог мјеста, већ име опскурних мијена дјелокруга права.

Зашто би се, те мијене дакле, звале Америка? Јер тек у Америци, или тачније са њом, оне добијају импулс, не као из неког врела, већ као код тока чије се стране нагло примичу. Отуд (из Америке) изливи воље за надметањем, под притиском који може да разобличи камен. Америка је агенс одмјеравања и раста. „То је једина земља“, пише Бодријар, „у којој се квантитет може величати без гриже савести“.¹ Бити у *Америци* значи бити између норме и одлуке. Ту негдје (у неизвјесности) је и залог једнакости међу *Американцима*.

Америка означава мноштво прилика у којима се може бити лишен права. И немати ништа — осим живота. Према Агамбену, голи живот има неко затечен на мјесту гдје се право измиче, као што се измиче тло под ногама.² Праву се ту одгађа важење, што, слиједимо ли Шмита, бива правоваљаном мјеродавношћу неке суверене моћи.

Према Шмиту, политичка дјелатност се темељи на разликовању пријатеља од непријатеља. Политичка јединства могу засебно а својевољно одлучивати ко су им пријатељски, а ко непријатељски табори.³ Капацитет таквог одлучивања их чини *политичким*.

Шта значи *својевољно*? Значи да — у случају ванредног стања — суверен неког политичког јединства може да дерогира параметре разликовања пријатеља од непријатеља. Ванредно стање је ствар крајње нужде и питање животне угрожености политичког јединства.

¹ Жан Бодријар. – *Америка*. Београд, Buddy Boks, Контекст, 1993, стр. 82.

² Ускраћивање правног старања је вид правног дејства. Суспендовати норме значи направити изузетак (хрв. *изнимку*). Но, важи да: „Није изнимка та која се ускраћује правилу, него је правило то које, суспендирајући се, даје простор изнимци и само се на овај начин конституира као правило, одржавајући однос с њом.“ (Giorgio Agamben. – *Homo sacer: suverena moć i goli život*. Zagreb, Multimedijalni institut i Arkzin, 2006, стр. 21)

³ Разлика између пријатеља и непријатеља је политичка разлика, па је и свака друга разлика политичка баш колико су јој актери подијељени на таборе пријатеља и непријатеља. Важи и да: „Речи као што су држава, република, друштво, класа, даље: сувереност, правна држава, апсолутизам, план, неутрална или тотална држава, итд., јесу неразумљиве ако се не зна ко једном таквом речју *in concreto* треба да буде погођен, сузбијен, негиран и оповргнут.“ (Карл Шмит. – *Појам политичког*, у Слободан Самарџић (уредник). – *Норма и одлука: Карл Шмит и његови критичари*. Београд, Филип Вишњић, 2001, стр. 21)

Међутим, ево шта налази Шмит:

Нити се са јасноћом која се даде супсумирати може навести када постоји случај нужде, нити се садржински може набројати шта у неком таквом случају сме да се догоди ако је заиста реч о екстремном случају нужде и његовом отклањању.¹

О томе одлучује суверен. Мјеродавност по питању ванредног стања је потврда суверенитета. Одатле особена моћ суверена:

Он одлучује о томе да ли постоји екстремни случај нужде, тако и о томе шта треба да се догоди да би се он отклонио. Он се налази изван нормалног важећег правног поретка, а ипак му припада, јер је надлежан за одлуку о томе да ли устав *in toto* може да буде суспендован.²

Углавном, наспрам суверена је непријатељ суверенитета, унутрашњи или спољашњи, и суверен га, у случају нужде, може лишити права, може свако јемство његово лишити кредибилитета и узети му све осим живота, а и живот ако хоће.³ Суверен стоји *на ивици права* и суди — не о степену нечије кривице према важећим нормама — него о томе у ком случају неће важити норме.⁴

„У тој ће се перспективи“, како пише Агамбен, „логор као чист, апсолутни и ненадмашени биополитички простор (који је као такав утемељен само на изванредном стању) показати као скривена парадигма политичког простора модерне чије ћемо метаморфозе и травеститије морати научити препознати“.⁵ Најпослије, ако у крајњем случају нужде норме права не важе за непријатеља, не важе, у смислу одговорности, ни за онога ко непријатеља лишава права, па и права на живот. Америка.

¹ Карл Шмит. — *Политичка теологија: четири поглавља о теорији суверености*, у Слободан Самарџић (уредник). — *Норма и одлука: Карл Шмит и његови критичари*. Београд, Филип Вишњић, 2001, стр. 91.

² Исто, стр. 92. (Подвукао Н. М.)

³ „Појмови пријатељ, непријатељ и борба“, пише Шмит, „добијају реалан смисао тиме што имају и задржавају однос нарочито према реалној могућности физичког убијања“. (Карл Шмит. — *Појам политичког*, у Слободан Самарџић (уредник). — *Норма и одлука: Карл Шмит и његови критичари*. Београд, Филип Вишњић, 2001, стр. 23)

⁴ Суверен има монопол над коначном одлуком о ванредном стању. Када уведе ванредно стање, има и потпуну и неотуђиву надлежност код избора непријатеља. Према томе, суверен је „точка индиференције између насиља и права, праг на којему насиље прелази у право и право у насиље.“ (Giorgio Agamben. — *Homo sacer: suverena moć i goli život*. Zagreb, Multimedijalni institut i Arkzin, 2006, стр. 34)

⁵ Исто, стр. 31.

Америка,
24. фебруар
2019.
Фотографија
39×26 cm

Америка је име (речено је)
опскурних мијена дјелокруга
права. Америка пролази између
највише и сваке делегиране
инстанце одлучивања о прављењу
изузетка. Америка се уписује у

мјеста властитог отпора, а та су мјеста, сагласно
Фукоу, „покретне и привремене тачке отпора
које у неко друштво уносе цепања која се
померају, разбијајући јединства и подстичући
нова груписања, браздајући чак и појединце,
секући их и преобликујући их, обележавајући
у њима, њиховом телу и души, несводиве
области“.¹ *Кип слободе* не држи лучу него мач.²
Америка расте и улази у уста, па може узаптити
глас и за право наплатити дуг. Америка је име
пјесме коју је везан за јарбол слушао Одисеј.
Обузима нас Америка као дрхтавица.

¹ Мишел Фуко. – *Историја
сексуалности 1, Воља за знањем.*
Лозница, Карпос, 2006, стр. 109.

² Видјети у: Франц Кафка.
– *Нестала особа.* Београд,
Службени гласник, 2012, стр. 9.

Америка,

26. фебруар

2019.

Фотографија

39×26 cm

Болујемо. Инфлуенца велика. А сутра, 14. фебруара 2019, треба да идем у Сједињене Америчке Државе, први пут. Лет је у седам часова и двадесет минута из Београда. Дана 13. фебруара, након бдења, врућу дјецу водимо доктору, од скора поново, а ради мене у стври, да ми каже: „Идите“. Идем. Прво по пуницу, па у продавницу, гдје гледам између цијене и квалитета, када ме жена добија, у страху, да каже: „Пао је Лука и разбио главу“, син мој љубљени, у сумрак, дакле тринаестог. Опет код доктора. Па у *Институт за мајку и дете*. Лука неће, начуо је нешто о шивењу. Кажем му да има филм у коме један тата трком носи разбијеног сина на шивење, и обећавам да ћемо то гледати, чим се вратимо. Сестра: „Да ли је повраћао?“ „Није.“ „Сачекајте, прозваћемо вас.“ На три копче чекамо. Без суза. Враћамо се 14. фебруара у један час. Лука спава и не будим га уочи одласка. Када се будемо чули, за дан, два, син мој љубљени ће ми замјерити што сам му остао дужан. Жена ми пакује ставри („Фали ти чарапа“). Сликам је у три сата иза поноћи како једе банану и одлазим у Њујорк.

На аеродром Џон Ф. Кенеди стижем око 11 часова, 14. фебруара, слаб. Два сата бијох у реду, пред цариником, да бих му рекао: „Pleasure.“ Терминал четири. Ту ме чека Игор Бошњак, пријатељ, узданица награђена *Residency Unlimited*-а, и доцент захумско-херцеговачки. Руке ширимо, у лица се љубимо, за јуначко питамо се здравље, и возимо се до Бруклина сат времена или више. Игор ми даје кафу, лошу и замашну, кроз ижвакану сламку да вучем док не останем без даха, па му враћам жуч и мед, и пијемо тако, два у један. Показује ми апликацију која у реалном времену детектује стање у метроу и која сугерише најбоља транспортна рјешења.

Бићу у стану Диане Ловрин која је дала попуст бизантинцу брадатом, а видјела ме није, и која је отишла у Индију, а кључ оставила код Фредија, управо Игоровог домаћина. Фреди свира кордофоне и аерофоне, и друго. И био је у Гучи, ухапшен.

Америка,
24. фебруар
(Дианин лист)
2019.
Фотографија
39×26 cm

Видим му књигу расклопљену, од Расела. Фреди ме води у Дианин стан, у комшилуку, и док идемо степеницама (на четврти спрат улаза бр. 142 у Штокхолмској улици) пада ми на памет таксиста који иде једним сличним степеницама, и пуца. Саблажњава ме величина шпорета. Фреди ми скреће пажњу да је доња брава на вратима покварена, и да је не дирам. Одлази и коначно могу да спавам, не и задуго, јер ме Игор чека око 21 час да идемо у паб *Carmelo's*. Ту пијемо пиво, точено, велико, од два долара, ни хладно ни вруће, али га не избљувасмо. Око поноћи идем у продавницу и купујем пасту за зубе, хљеб и двије конзерве. На једној, облика зарубљене пирамиде је слика кришки меса, говеђег, а на другој, ваљкастој, имају приказане виршле, и пише *Vienna*. Бацићу обје, са садржајем, чим га окусим.

Око десет часова 15. фебруара налазим се са Игором и он ми хвали апликацију која у реалном времену детектује стање у метроу и која сугерише најбоља транспортна рјешења. Има десет дана, благовремено дакле, како ми је поручио да дизајнирам и одштапам новинарску легитимацију, лажну дакако, да бих по музејима ишао а да не плаћам. Послао ми је и узорак.

Не урадих, па ми Игор приговара. Одлазимо у неки музеј у Квинсу, Игор је испред мене код благајне и представља се као новинар, а мене представља као фотографа, док ја држим апарат са објективом распона 24-105 милиметара.

Америка,
24. фебруар
2019.
Фотографија
39×26 cm

Пролазимо. Поставка је лошија од годишње изложбе студентских радова, нпр. у Требињу. Причамо о географији као одредници ваљаности. Онда у *Гугенхајм*. Игор показује легитимацију и мене поново представља као фотографа. Неће моћи. Плаћам 25 долара. Бошњак ми се смије. Изложба је бижутерија, осим у дијелу гдје су дјела Мејплторпова. Шетамо Петом авенијом и фотографишем онако како не волим, брзо, као да крадем, и незајажљиво. Прозаичне слике њујоршке. Реда ради, купујем *The New York Times* (тек кроз неколико дана прочитаћу кључан наслов: „President to Call Emergency to Get Funding for Wall“). Испада ми објектив и није му ништа, скоро. Растајем се од Игора, па идем у сусрет Зорану Лилићу, куму мог пријатеља из Београда, Дарка Штетина, редитеља. Зоран је гарантовао, кад су ми својеврсне гаранције за визу биле потребне. Његова жена Мира ради на *Рокфелер Универзитету*. Вечерамо у њиховом стану који гледа на Рузвелтово острво, са Менхетна. Правимо план, па јављам Игору: „Иди без мене сутра, ја ћу са Зораном“. Враћам се у боравиште и упознајем Кајли, Дианину, а сада моју цимерку. Кајли русе косе чешља клијентима.

Дана 16. фебруара загорјело млијeko миришем. Зоран одустаје од виђења и ја хитам Игору који мора да ме чека, па ми приговара, озбиљно, да сам слаб са организацијом времена, и да губи вријеме са мном, тј. због мене. То је тачно, али му кажем да приговара као јетрва, свекрва или стрина. Одлазимо у *Музеј покретних слика* у Квинсу. Игор ми купује гумицу са логотипом Музеја. Видимо Кермита, уживо. Онда идемо у Доњи Менхетн ради триста чуда. Са докова њујоршких гледамо *Кип слободе*.

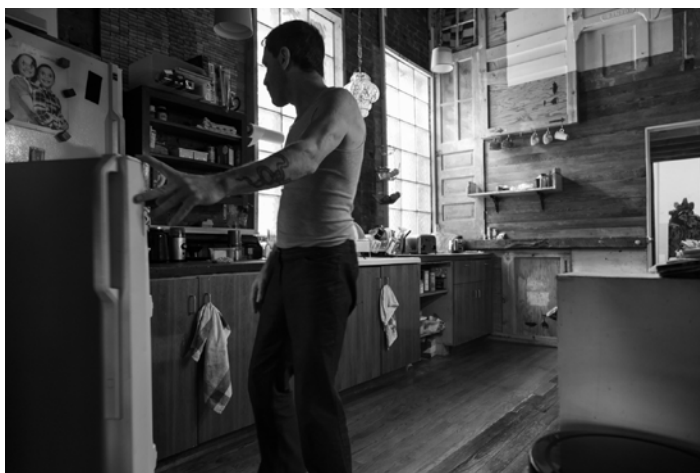

*Америка,
18. фебруар
(Игоров лист)
2019.
Фотографија
39×26 cm*

Дана 17. фебруара ето ме у Харлему са Зораном и Миром. Лијепи Харлем. Послије пијемо чај, од јасмина, негдје у Сохоу, па смо поново код њих у згради, обилазимо, а пажњу ми привлачи библиотека и теретана на последњем спрату. Враћам се у Бруклин и одлазим код Игора да дизајнирамо моју новинарску легитимацију. Пијемо мексичко пиво и дизајнирамо толико лоше да један другом препуштамо ауторство. Инсистирамо. Онда пишем куму Миодрагу Манојловићу који је у Бањалуци и молим га да, ако може, брже-боље, направи неко рјешење. И кум се јавља сутрадан, са дизајном најбољим.

Дана 18. фебруара по Менхетну тражимо штампарију и налазимо неку гдје за долар одштампах легитимацију. Хоћу и пластичну фолију преко папира, какву Игор има, али то да изведу немају у понуди, већ имају „ID Holder“ у паковању од десет комада, за десет долара. Купујем.

Бошњак ми се
смијешу. Слиједи
*The Metropolitan
Museum of Art*, гдје
гордо показујем
легитимацију на
којој великим црним
словима пише PRESS.
Идемо код Игора
да нам наспе супе,
оне Ворхолове. Ту
је и Фреди, једе

Америка,
22. фебруар
(Фредијев лист)
2019.
Фотографија
39×26 cm

одрезак. Игор прави чорбу од сочива која добро
мирише и драго му је што је тако. Не одаје тајне
куварске, већ каже да у Требињу и боље мирише.
Иступам са смјелом тезом да су догађаји мале
вјероватноће знак Бога. Фреди са полице узима
двје књиге које доказују да мала вјероватноћа
ипак јесте нека вјероватноћа, па кад се деси
нешто мало вјероватно, то, ипак, није богомдано.
Једна од тих књига се зове *The Black Swan: The
Impact of the Highly Improbable*. Игор објашњава
Фредију како сам несмотрен код организације
времена. И како не користим неке савремене
апликације. Опет налазим да је стрина. „Uncle’s
wife“, преводим Фредију. „Aunt“, каже Фреди.

Дана 19. фебруара обилазимо галерије у
Доњем Менхетну. Ту је група лауреата (из
Residency Unlimited-a), ту је кустос по имену
Осман, и ту је Бошко Бошковић, руководилац у
Residency Unlimited-у. Љубазно се упознајемо. А
чуо сам већ за Бошка, од Миљановића бањалучког,
такође лауреата. Свих умјетничких фела има
у галеријама, декоративних највише. Враћамо
се у Бруклин и једемо чорбу. Добро мирише,
али је сочиво некувано. Игор нуди оправдања.
Пијемо мексичко пиво а уморни смо. Одлазим
са мишљу како ћу да спавам слатко, но, врата од
стана су закључана и не могу да их откључам.

Сати је 23 и минута
55. Сат времена чекам
(Игор је недоступан).
Куцам, али не јако.
Излазим напоље и
шетам од Дианине до
Фредијеве зграде, први
пут, други пут, трећи
пут, уши отпадају.
Сваки пут када сам под
прозором Фредијевим,
позивам Игора.

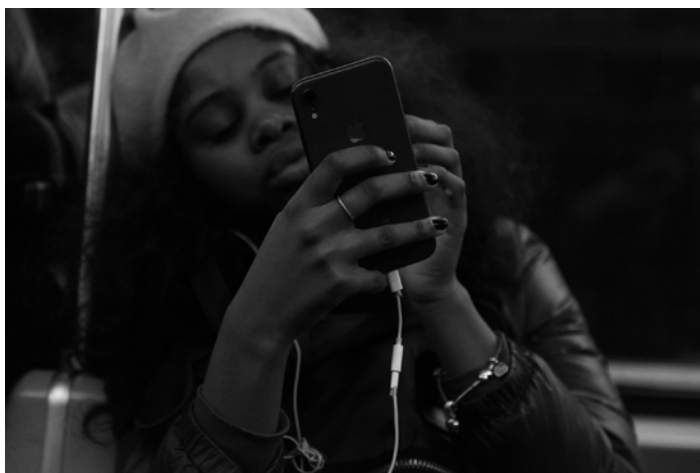

*Америка,
18. фебруар
(Штокхолмска)
2019.
Фотографија
39×26 cm*

И ништа. Поново пред Дианиним вратима,
куцам, па поново кружим, први пут, други пут,
а код трећег пута, кроз прозор Фредијев, видим
Игора како гледа у телефон, бунован. Удобног
ли кауча, код Фредија. Буди ме зором нека
Францускиња, што ту ужива air, bed and breakfast,
и, затечена боса, каже: „Hello.“ Расправљаћу
доцније са Фредијем о томе како су чудни медији
Господњи, апропо чињенице да је Игор прво
угасио телефон, а онда се ради нужде пробудио
у поноћ једну (можда због некуваног сочива),
и упалио уређај, кад сам ја под прозором био,
homeless. Испоставиће се да Кајлин друг није
знао за правило доње браве, па је и доњу и горњу
закључао, када је са Кајли уживао, а ја кружио.

Дана 20. фебруара пада снијег. У Штокхолмској
улици један мајстор, претил, Мексиканац
мним, нешто поправља лежећи на тротоару,
под олупину подвучен, а откривена стомака и
крста. То би сликао *Belgrade RAW*. У метроу
чекамо најбоље транспортно рјешење и виримо
преко рамена једној што гледа удове на екрану
осјетљивом на додир, па се растајемо,
насмјани. Одлазим у *Музеј модерне
умјетности*, и сликам људе који сликају
слике, а раме ми је оно у мислима.

Увече идемо код Бориса Гламочанина, од прије седам година лауреата који сада зелену грану чека иза седам мора, плативши порез сав године седме. Па га питамо како је. „Нема passion“, каже. Ту је и Селма Селман, такође лаурат, бањалучки студент, као и Борис, као и ја, па причамо ли причамо о оним умјетницима што их волимо или не волимо, тамо у Републици. Игор има луцидне испаде, бриљира.

Америка,

21. фебруар

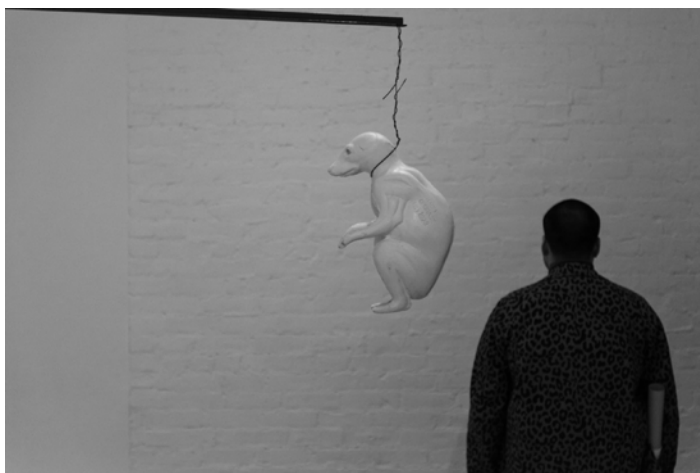
2019.

Фотографија

39×26 cm

Дана 21. фебруара идемо до *Купа слободе*. Прије укрцавања, каишеве дајемо и ципеле на преглед. Споро. Са палубе гледамо Менхетн и пловимо ка острву Слободе, као на оној фотографији Арноа Фишера. Искрцасмо се. Игор пије кафу, кроз сламку, и хоће да га сликам, па чашу оставља на огради, мни, ваљда, да је без чаше у кадру финији, а кад му кафа кане у океан, Игор, несаломиви, ту под скутом слободе, рећи ће: „Oh yeah.“ Игору се жури у *Residency Unlimited*, на састанак са Османом кустосом. „Иди ти“, кажем, „не окрећи се, само гради своју каријеру“. Након сат времена смо у стјечишту лауреата, али је Осман отказао састанак. Смијем се. Смијем се Бошњаку. Мамурном. Упознајем на овај дан и Наташу Прљевић, умјетницу, такође кадар *Residency Unlimited-a*. А чуо сам већ за њу, од једног Ере, Димитријевића, земљака јој. Позива нас на вечеру, у суботу, и ја се надам сирници. Игор ме води у посластичарницу италијанску, преко пута *Residency Unlimited-a*, гдје пијемо добар еспресо, и једемо колаче, и слушамо италијански, и гледамо RAI UNO, и ја се осјећам као код куће, коначно.

А код куће, оне
Дианине, и Кајлине,
и сада моје, затичем
Кајли како једној
црнкињи косу уређује,
па то сликам, а кад
дође друга, дугог
врата и великих уста,
да јој Кајли сапне
локне у плетенице,
не да ми да је сликам,
док се све не заврши,
и док не буде лијепа. А љепше нема.

Америка,
22. фебруар
(Науман)
2019.
Фотографија
39×26 cm

Дана 22. фебруара одлазимо у здање које се зове *The New Museum*, гдје се нашао благајник који је са скепсом наше легитимације узео у разматрање. Но, пролазимо и ту, и прекопута, у *Музеју фотографије*, гдје ме Игор сликао поред Синди Шерман. Растајемо се, па ја одох у онај други дио *Музеја модерне*, по имену *МоМА PS1*, да видим поставку Наумана, изванредног. Идем ка *Downtown*-у онда у *Fanelli Cafe*, да се сретнем са Бошком Благојевићем, галеристом, чији контакт ми је дао Зоран Лилић, љубазни. Размјењујемо личне описе, порукама. Бошко има „црне наочале и црни капут и црну косу“. „Ја сам сив“, кажем. Бошко хода моћан од воље по тијесним ресторанима њујоршким а дарују га конобарице, чим иште. Долази нам и Никола, по струци дизајнер. Па пиво, па паста, па вино, па пиво, па Мартини, па исто, па о Науману, па о браку, па о Бернхарду, па о Пељевину, па о кустосима (као сувишним), па о заборављању језика, па о Београду који је по случају разрушен и запустео, па о Јајцу, па кад кући дођох осјетих како се, као за студентских дана, земља врти око моје осе.

Дана 23. фебруара
ходам споро. Бошњак
се смије. Бошњак ми
се смије, каријеристи.
Идемо у Бронкс, гдје је
улаз у музеј бесплатан.
Субота је и ваља нам
код Наташе Прљевић.
Ни на јело не мислим.
Али вријеме ради за
мене, и до 16 часова
бићу цијел, таман кад

стигнемо у Бруклин, Наташин. Ту су пријатељи,
ту је сестра Наташина, Јелена, што анимацију
воли, па једемо неко вариво, мени мелем за
душу, и причамо о искуствима у Америци.
Поређења ради, наша култура орална је у запећак
ставила писмо, па животописе многих, битних
или мање битних, немамо. Па уз ријеч, пошту
одасмо Вуку, а мени се прохтје да због реченог
коментара Наташиног, ову ситну књигу пишем.
Игор аудиторијуму хвали једну апликацију која
у реалном времену детектује стање у метроу и
која сугерише најбоља транспортна рјешења.
Фино нам је било. Кући затичем Кајли и
неку клијенткињу њену како пуше оно што је
забрањено у Новом Амстердаму. Кајли каже:
„This is Nenad, my roommate“, а клијенткиња:
„Thanks God, I have thought, it's your daddy.“

Дана 24. фебруара идем поново у *Метрополитен*
да обратим пажњу на поставку *Epic Abstraction:
Pollock to Herrera*, гдје нешто дуже стојим
пред Кунингом и Ротком. Па журим пред
Зорана и Миру, да у кину *Моминим* гледамо
документарац о Вајату Ерпу. Сазнајем да
Вајат није био шериф, него замјеник.

Америка,

22. фебруар

(Наташа)

2019.

Фотографија

39×26 cm

И да у Америци брижљиво чувају налазе историјске, па и о двобојима. И да се данас у Тумстону комичне представе играју о догађају који се збио у години смрти Достојевског. И да је са седам кора хљеб глумачки, у Тумстону.

Америка,
24. фебруар
(МЕТ)
2019.
Фотографија
39×26 cm

Дана 25. фебруара идем у Њу Џерзи, гдје Зоран ради, па прелазимо мост Џорџа Вашингтона, и застајемо, да сликам. А нисам вољан, јер ми је жена недоступна, па све слутим, а знам тако често, невољу. Хоћу дјецу да видим. Зорана сликам са колегиницом, Колумбијком. Имали су закупце у предузећу, Кинезе, од којих је претекло нешто ствари. Зоран ми поклања кофер, и друго. Дарку Штетину шаље неке лампе, и статив са двије ноге, квалитетан, од оних Кинеза преостао. Али нисмо кадри да нов статив са камером спојимо, пробе ради, па Зоран каже: „Дарко ће то.“ Идемо ка Џерзију граду, и сликам куће и улице, идиличне. Растајемо се. Бродим Хадсон, а на кућу мислим, па се једим.

Дана 26. фебруара сам поново у *Метрополитену*. Веласкеза гледам, пажљиво. Па идем у *Витни*, али не ради *Витни* уторком. Па идем до једне фотографске радње, у којој све има, али је нестало папира *Pro Premium Matte* у паковању од 50 комада (од 14 запета 99 долара). Кажу ми гдје ћу. Сликам адресу, па прошетам, и купујем папир, за дупло више пара. И пицу купујем у *Downtown-у*, по цијени београдској.

Па сам у продавници
материјала,
умјетничког, пазарио
фино, још нашавши да
питама колико кошта
средство за ручну
штампу дрвореза,
а за шта, народу
Принциповом,
обично служи кашика.
Кошта 29 долара.

*Америка,
27. фебруар
2019.
Фотографија
39×26 cm*

Дана 27. фебруара дајем апарат Игору да нешто по Квинсу снима, и комотно идем у *Витни*, да се америчке умјетности нагледам. И гледам како су близу поставили Левита и Џада. Стојим најдуже крај цртежа Ворхолових. Па да сретнем Бошка Бошковића идем. А он ме чека као исповједник. Цијеним да већ дуго слуша како лауреати о муци у постојбини, и о мучитељима, када дођу, причају, а превиђају, награђени, да Американци свакидашњу јадиковку не љубе. Идем у књижару једну на Бродвеју која књиге има у миљама. Ту купујем *Живот инсеката* Пелевина а на другом мјесту *Влати траве* Витмена. А петпарачки инвентар, што га је написао Јансон, видим, али не дирам. Са Бошком Благојевићем идем доцније кроз парк гдје је глумио Ал Пачино младић. Па у књижару трећу, гдје листамо књигу о Тарковском, и коментаришемо носталгију његову, и један филм гдје је ангажовао Никвиста. У јапанском ресторану покусасмо супу у којој је била свињетина и морска трава и пола јајета, док је ноћ на земљу пала. Бошко кући, а ја Игору одох, да ми нацрта пут до аеродрома, и да се поздрављамо. Поклања ми Игор 120 милилитара супе.

Дана 28. фебруара стижем први да се пријавим на лет за Београд. А све страхујем да ме због супе не подвргну ванредној контроли (течности), и да лет не пропустим на који велики рабат имам. Али сретно кренусмо. Кроз прозор усликах крило, да имам једну фотографију какву сви имају. А у физиономије зурим стјуардеса, јер су ми домаће. Првог марта слијећемо око пет часова и двадесет минута. У лучкој капетанији кроз иглене уши пролазим, па за добра два сата и четири минута стижем кући, до Гроцке, возилима ГСП-а (72, 19, 302). Позваће ме Дарко Штетин неколико дана послје даривања јер је открио да: „Онај статив и није за камере.“ Питам га: „Па зашта је?“ Оћути се узвишеним, јасним, непоколебљивим, кад је одвратио: „За снајпер.“

Уобразите кишу и дан. И цесту на којој нема возила, али је угажено бласто поред коловоза. Уобразите три вреће купуса и младо мушко гдје сједи и чека. Уобразите како се дигла пара од земље и уобразите брда у магли, као на слици.

Има та слика. Наслов јој је *Купус*. Репродукована је у књизи *Die Welt als Ganzes — Fotografie aus Deutschland nach 1989* и припада серији фотографија *Nachkriegszeit*, а усликао је Волфганг Белвинкел средином деведестих, негдје у Босни и Херцеговини.¹

Уобразите, надаље, шта је позирајући мислио продавац купуса. Да је занимљив (у Њемачкој)?

Дакако, Künstler Bellwinkel има идеју чему служи серија *Nachkriegszeit*:

Sie zeigt die fragile Balance von Krieg und Frieden, Spuren von Gewalt, aber auch Zeichen einer *allmählichen Normalisierung*.²

Курзив мој.

Цитат значи да је фотографија коју узимамо у обзир једно од свједочанстава *постепене нормализације* оних који купус продају и купују крај цесте. Она је биљег мијена фитосанитарних стандарда. И других мијена. А то је гдје социјализам скончава и гдје се, ради општег интереса, документују вршења транзиционе правде, опрезно и срачунато изводе фигуре отпора и критике, промишљају учинци нормализације, форсирају наступања ка демократији и доносе стратегије помирења. Ту цијела култура, та транзициона, дакле, бива уклијештена дискурсима умјетности као тијело чије се аномалије и метаморфозе имају испитати и сортирати.

¹ Ziegler, Ulf Erdmann. – *Die Welt als Ganzes — Fotografie aus Deutschland nach 1989*. Ostfildern, Hatje Cantz Verlag, IFA, 2000, стр. 49.

² <http://www.wolfgang-bellwinkel.de/freie-arbeiten/nachkriegszeit.html>

У игри су и кустоске — као исцјелитељске — технике показивања, навођења, умрежавања, подстицања, али и забране, искључивања и брисања. На крају крајева (социјализма) сви ће негдје конкурисати као што ће сви писати поезију.

Но, размислите има ли умјетности у блату купусовом и кад Волфганг не гледа. Клоните се конкурса! Оставите се цесте кад имате маглу. Оканите се редувантних и вјештих прецртавања, а у корист откривања могућности и интензивирања жудње.

Томе ваљда служи *Res publica*. Па и српска. Па и ужичка.

Кренимо од Кафке.

Заповједио сам да ми доведу коња из стаје. Слуга ме није разумио. Пошао сам сам у стају, оседлао коња и узахао га. У даљини сам чуо звук трубе, упитао сам га што то значи. Он није знао ништа и није чуо ништа. На дворишним вратима задржао ме је и запитао: „Камо јаши господин?“ „Ја то не знам“, рекао сам, „само даље одавде, само даље одавде. Увијек и увијек даље одавде, једино тако могу достићи свој циљ.“ „Ти, дакле, знаш свој циљ?“ упитао је. „Да“, одговорих, „па рекао сам. Даље одавде – то је мој циљ.“²

Цртати одломак Кафкин, на примјер, или ићи са Кафком у џепу. Отуђити се, отићи, у сваком смислу удаљити се крпак од воље и бјежати пред кошуљицом саливеном из које врат може бити претил, само не прљав, никако прљав, побјећи, дакле, мијењајући правац, да извјесна не испадне ствар, текућина лапећа, јер ако исцури са лијепим зубима јешћемо кромпир подгријан а цаклиће нам се она гуша чиста, рецимо дебела. Даље, даље, макар жвакали ништа и рекли исто. Даље за Кафком или Поом или којим другим мртвим другом. Даље ради милих епигона. Даље бар за добро одабраним ципелама.

Слике далеке као Јапан и тешке као ствари којима се мора дати име, и пуне као око. Гледати пажљиво, у слике, да се виде дјеца која плутају мутном, лоптастих трбуха, рецимо Савом. Гледати пажљиво — па ко види како извиру стомаци занијемајуће. Гледати псе у сликама (гледати у очи пса). Гледати пажљиво док се не окрене брод, па даље и даље, разбити се о бетон мокар за Бартлбијем идући или Мишкином или Едипом царем, само даље од овога које је лако и угодно и податно шијама свим које се љубе искрено као другарице у образ. Даље од уста.

¹ Објављено поводом изложбе радова Миодрага Манојловића у Музеју савремене уметности Републик Српске, 2016. године (видјети у: Ненад Малешевић. – *Манифест*, у Миодраг Манојловић. – *Густина*. Бањалука, Музеј савремене уметности Републике Српске, 2016).

² Franc Kafka. – *Polazak*. Pripovijetke, knjiga II, Zagreb, Zora-GZH, 1977. (превео Zlatko Matetić)

Густе слике и споре попут спровода. Сјемена.
Страх и цртање. Цртати одломак, нацртати
фрагмент, направити фракцију, рецимо црвену,
исто је што и цртати. Цртање је могућно рјешење,
кадгод и једино. Манифест! Цртати пажљиво.
Цртање нас лишава бесплатних позива према
свим мрежама. Ко може нацртати пријатеља, а
одбити хиљаду мегабајта протока. Или ко ће
прецртати пријатеља, а добити хиљаду мегабајта
протока. Мој друг диже два прста кад ја не знам.
Bonjour Monsieur, приступамо на брод, фини
француски, да се крећемо Сеном, нас двије
стотине, а хостетса нам показује зубиће.

Гледати пажљиво, у слике, док се не ратосиљамо
чина (попут Проспера), а ако не може тако,
даље и од слика, даље и од сликања. Долази
Sonderkommando, брзо се поредајмо.

Мук.

ЛИТЕРАТУРА

Андрић, Иво. – *Волт Витмен (1819-1919)*, у Вера Стојић и др. (приредили). – *Историја и легенда*. Сарајево, Свјетлост, Загреб, Младост, 1977. (Изворно у: Иво Андрић. — *Волт Витмен (1819-1919)*. Загреб, *Књижевни југ*, год. II, књ. IV, св. 2-3, (14-15); 1919).

Аристотел. – *О песничкој уметности*. Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1987.

Бењамин, Валтер. – *Есеји*. Београд, Нолит, 1974.

Берг, Хуберт ван ден и Валтер Фендерс. – *Лексикон авангарде*. Београд, Службени гласник, 2013.

Бодријар, Жан. – *Америка*. Београд, Buddy Voks, Контекст, 1993.

Бодријар, Жан. – *Симболичка размена и смрт*. Горњи Милановац, Дечје новине, 1991.

Витмен, Волт. – *Влати траве*. Нови Сад, Киша, 2015.

Делез, Жил и Феликс Гатари. – *Кафка*. Сремски Карловци, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 1998.

Кафка, Франц. – *Замак*. Београд, Просвета, 1966.

Кафка, Франц. – *Нестала особа*. Београд, Службени гласник, 2012.

Кјеркегор, Серен. – *Страх и дрхтање*. Београд, Плато, 2002.

Клајн, Иван и Милан Шипка. – *Велики речник страних речи и израза*. Нови Сад, Прометеј, 2007.

Констатиновић, Зоран. – *Експресионизам*. Цетиње, Обод, 1967.

Кригер, Питер. – *Експресионизам – почетак модерне у Немачкој*, у Питер Кригер (уредник). – *Ремека дела експресионизма из берлинских музеја*. Београд, Музеј савремене уметности, 1982.

Левит, Сол. – „Одломци о концептуалној уметности“, *Студент*, бр. 30, Београд, 1976.

Малешевић, Ненад. – *Манифест*, у Миодраг Манојловић. – *Густина*. Бањалука, Музеј савремене уметности Републике Српске, 2016.

Урбан, Мартин. – *Дело сликара Емила Нолдеа*, у каталогу изложбе. – *Емил Нолде*. Београд, Музеј савремене уметности, 1979.

Флусер, Вилијам. – *За филозофију фотографије*. Београд, Културни центар Београда, 2005.

Фуко, Мишел. – *Археологија знања*. Београд, Плато, Сремски Карловци – Нови Сад, Издавачка књижевница Зорана Стојановића, 1998.

Фуко, Мишел. – *Историја сексуалности 1, Воља за знањем*. Лозница, Карпос, 2006.

Фуко, Мишел. – *Рађање биополитике*. Нови Сад, Светови, 2005.

Хатвани, Паул. – *Есеј о експресионизму*, у Радован Вучковић (приредио). – *Модерни правци у књижевности*. Београд, Просвета, Нолит, Завод за уџбенике и наставна средства, 1984.

Шмит, Карл. – *Појам политичког*, у Слободан Самарџић (уредник). – *Норма и одлука: Карл Шмит и његови критичари*. Београд, Филип Вишњић, 2001.

Шмит, Карл. – *Политичка теологија: четири поглавља о теорији суверености*, у Слободан Самарџић (уредник). – *Норма и одлука: Карл Шмит и његови критичари*. Београд, Филип Вишњић, 2001.

Шуваковић, Мишко. – „Филозофија и теорија ликовних уметности: ка филозофији слике“, *Пројек(а)рт*, бр. 8 – 9, Нови Сад, 1997.

Шуваковић, Мишко. – *Концептуална уметност*. Нови Сад, Музеј савремене уметности Војводине, 2007.

Шуваковић, Мишко. – *Појмовник теорије уметности*. Београд, Orion Art, 2011.

Agamben, Giorgio. – *Homo sacer: suverena moć i goli život*, Zagreb, Multimedijalni institut i Arkzin, 2006.

По алфавитном реду.

Deleuze, Gilles i Félix Guattari. – *Kapitalizam i šizofrenija 2: Tisuću platoa*. Zagreb, Sandorf & Mizantrop, 2013.

Eliot, Thomas Stearns. – *Izabrane pjesme*. Zagreb, Zora – Grafički zavod Hrvatske, 1977.

Kafka, Franz. – *Pripovijetke*. Zagreb, Grafički zavod Hrvatske, 1991.

Ziegler, Ulf Erdmann. – *Die Welt als Ganzes — Fotografie aus Deutschland nach 1989*. Ostfildern, Hatje Cantz Verlag, IFA, 2000

Ненад Малешевић (Сарајево, 1981) је дипломирао на Смјеру за графику Академије умјетности Универзитета у Бањалуци 2004, а магистрирао на Групи за теорију уметности и медија Интердисциплинарних студија Универзитета уметности у Београду 2008. године. Био је стипендиста Њемачке службе за академску размјену (DAAD, 2006).

Имао је самосталне изложбе: *Претпоследња изложба* – Галерија Рефлектор, Ужице (2019); *Неочекивано* – Градска галерија Пожега (2017); *Документи: увод у студију престајања* – Савремена галерија, Суботица (2016), Photon Gallery, Љубљана и Галерија Artget, Београд (2015), и МСУ Републике Српске, Бањалука (2014); *Storyboard* – Изложбено продајни салон МСУ Републике Српске, Бањалука и Галерија Дуплекс, Сарајево (2010, са Миодрагом Манојловићем); *Доба обнове* – Културни центар Бански двор, Бањалука и Галерија Дома културе Студентски град, Београд (2007). Учествовао је на групним изложбама и фестивалима у Босни и Херцеговини, Србији, Хрватској, Црној Гори, Француској, Италији, Грузији, Великој Британији и Холандији. Објављује текстове у области теорије умјетности.

Чекић, Јован. – *Фигуре нестајања*, у Ненад Малешевић. – *Документи: Увод у студију престајања*. Бањалука, МСУ Републике Српске, 2014.

Секулић, Александра, Маида Груден. – *Сториборд у намери*, у Ненад Малешевић, Миодраг Манојловић. – *Storyboard*. Бањалука, МСУ Републике Српске, 2010.

Малешевић, Ненад. – *Манифест*, у Миодраг Манојловић. – *Густина*. Бањалука, МСУ Републике Српске, 2016.

Малешевић, Ненад. – *Тезе о дизајну у транзицији*, у Бранка Ђурчић (уредница). – *Идеологија дизајна*. Њујорк, Autonomedia, Нови Сад, Kuda.org, 2009.

Америка

2018.

Пастел и оловка

21,6×27,9 cm

(лист)

У контексту инсталације

Америка, одабрани цртежи (72)

се представљају анимацијом у

резолюцији 1920×1280 px, узастопно

и непрестано, на *iPad* уређају (9,7"

Retina Display). Анимација је стално

презентабилна посредством линка:

<http://nenadmalesevic.com/america/>.

Америка

2018.

Пастел и оловка

21,6×27,9 см

(лист)

Америка

2018.

Пастел и оловка

21,6×27,9 см

(лист)

Америка

2018.

Пастел и оловка

21,6×27,9 см

(лист)

Америка

2018.

Пастел и оловка

21,6×27,9 см

(лист)

Америка

2018.

Пастел и оловка

21,6×27,9 см

(лист)

Америка

2018.

Пастел и оловка

21,6×27,9 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел 21,6×27,9 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел и оловка

21,6×27,9 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел и фломастер

21,6×27,9 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел и фломастер

21,6×27,9 см

(лист)

Америка

2017.

Пастел и оловка

14×21,6 см

(лист)

Америка

2017.

Пастел и оловка

14×21,6 см

(лист)

Америка

2017.

Пастел и туш

14×21,6 см

(лист)

Америка

2017.

Пастел 14×21,6 см

(лист)

Америка

2017.

Пастел и оловка

14×21,6 см

(лист)

Америка

2017.

Пастел и оловка

14×21,6 см

(лист)

Америка

2017.

Пастел и оловка

14×21,6 см

(лист)

Америка

2017.

Пастел и оловка

14×21,6 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел и туш

14×21,6 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел и оловка

14×21,6 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел и оловка

14×21,6 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел 14×21,6 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел и оловка

14×21,6 см

(лист)

Америка

2016.

Оловка

14×21,6 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел и оловка

14×21,6 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел и оловка

14×21,6 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел и оловка

14×21,6 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел и оловка

14×21,6 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел и фломастер

14×21,6 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел

14×21,6 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел и оловка

14×21,6 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел

10,2×15,2 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел и оловка

10,2×15,2 см

(лист)

Америка

2016.

Пастел и оловка

10,2×15,2 см

(лист)

Америка

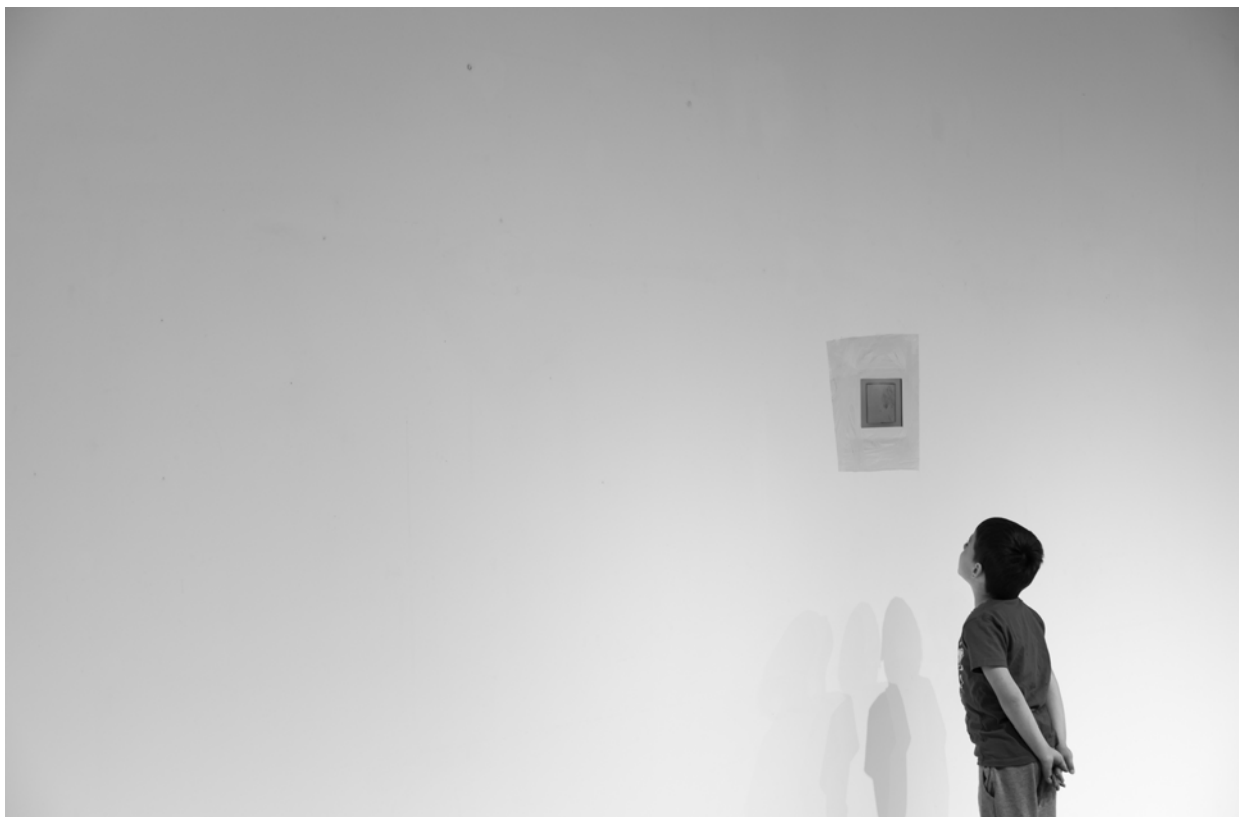
(Единый лист)

2016.

Пастел и оловка

10,2×15,2 см

(лист)

Америка

2019.

Инсталација,
сегмент са видеом

Инсталација *Америка* је представљена у Галерији *Рефлектор* у Ужицу, од 24. маја до 11. јуна 2019. године, у оквиру самосталне изложбе под називом — *Претпоследња изложба*. Изложба обухвата четири цјелине: 1) фотографије из серија *Donau* и *Anticipation*; 2) фотографије из серије *Das Ding* и инсталацију *Das Ding*; 3) Анимацију *Вишеград* и цртеже из серије *Вишеград*; 4) инсталацију *Америка*.

Репродукције одабраних радова из серија *Donau*, *Anticipation*, *Das Ding* и *Вишеград* су дате као дигитални прилог ове дисертације, а стално су презентабилне посредством сајта: <http://nenadmalesevic.com/>. Видео приказ поставке у Галерији *Рефлектор* продукован је као емисија у серијалу *Критика на делу* (*NFC Filmart, SEEcult.org*, 2019) и доступан је посредством *YouTube*-а.

Америка

2019.

Инсталација,
сегмент са књигом

Влати траве,

текстом путописа из

Њујорка и цртежима

Њујорк и Слобода

Америка

2019.

Инсталација,
сегмент са књигом

Влати траве,

текстом путописа из

Њујорка и цртежима

Њујорк и Слобода

Америка

2019.

Инсталација,

сегмент са

склопом

књига

Америка

2019.

Инсталација,

сегмент са

склопом

књига

Америка

2019.

Инсталација,
сегмент са
поштанском марком
(на постаменту) и
фотографијом

Америка

2019.

Инсталација,
сегмент са
поштанском марком
(на постаменту) и
фотографијом

Америка

2019.

Инсталација,
сегмент са
поштанском марком
(на постаменту) и
фотографијама

ПРИЛОЗИ

Изјава о ауторству

Потписани Ненад Малешевић
број индекса 4821/16

Изјављујем,

да је докторски уметнички пројекат под насловом

Америка: мапа разговора са самим собом (амбијентална инсталација)

- резултат сопственог уметничког истраживачког рада,
- да предложени докторски уметнички пројекат у целини ни у деловима није био предложен за добијање било које дипломе према студијским програмима других факултета,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

У Београду, 18.9.2019.

Потпис докторанда

*Изјава о истоветности штампане и електронске
верзије докторског уметничког пројекта*

Име и презиме аутора	— Ненад Малешевић
Број индекса	— 4821/16
Докторски студијски програм	— Ликовне уметности
Наслов докторског уметничког пројекта	— Америка: мапа разговора са самим собом (амбијентална инсталација)
Ментор	— др уметности Радош Антонијевић ванредни професор
Потписани (име и презиме аутора)	— Ненад Малешевић

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског уметничког пројекта истоветна електронској верзији коју сам предао за објављивање на порталу Дигиталног репозиторијума Универзитета уметности у Београду.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора уметности, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета уметности Београду.

У Београду, 18.9.2019.

Потпис докторанда

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитет уметности у Београду да у Дигитални репозиторијум Универзитета уметности унесе мој докторски уметнички пројекат под називом:

Америка: мапа разговора са самим собом (амбијентална инсталација)

који је моје ауторско дело.

Докторски уметнички пројекат предао сам у електронском формату погодном за трајно депоновање.

У Београду, 18.9.2019.

Потпис докторанда

